

Datum
2026-01-26

Bilaga 5

Insamling av förpackningsavfall från småhus med gemensamhetslösning

1 Bakgrund och förutsättningar

Denna bilaga berör ersättningen för insamling av förpackningar från småhus som har insamling vid gemensamhetslösningar. Med gemensamhetslösning avses gemensamma behållare och ytor som flera hushåll i småhus delar på, t.ex. genom en samfällighet, genom samverkan av närboende hushåll eller genom kommunens försorg. Anledningen till att ha insamling vid en gemensamhetslösning för flera fastigheter istället för vid varje fastighet där avfall produceras kan vara att insamling från fastigheterna inte är möjlig med hänsyn till:

- Trafiksäkerheten
- Fastigheternas utformning
- Fastigheternas lokalisering

Insamling från gemensamhetslösningar kan bidra till en kostnadseffektiv insamling, i enlighet med de grundläggande principerna för ersättningsmodellen.

I nuvarande föreskrifter om ersättning görs ingen skillnad på om insamlingen sker vid den enskilda fastigheten eller vid en gemensamhetslösning. Ersättningen är densamma i båda fallen även om kostnaden för insamling från gemensamma platser ofta är lägre än vid enskild hämtning.

Från och med 1 oktober 2025 uppdaterades avfallsförordningen¹ med bl.a. en definition av fastighetsnära insamling. Definitionen innebär att insamlingen ska ske inom 400 m från gränsen till fastigheten. Det infördes också möjligheter till undantag för FNI om vissa förutsättningar är tillämpliga. I dessa fall ska insamlingen istället ske vid s.k. upphämtningsplatser. Eftersom det finns många anledningar till att

¹ Avfallsförordning (2020:614)

småhus ansluts till gemensamhetslösningar finns det både de gemensamhetslösningar som är inom gränsen för vad som räknas som fastighetsnära och de gemensamhetslösningar som faller utanför (och hämtas vid s.k. upphämtningsplatser). I nuvarande ersättningsmodell finns det ingen ersättning för de småhus som har längre än 400 m.

Det som föranleder framtagandet av en ersättning för insamling på gemensamma platser för småhus är att ersättningen bättre ska spegla kostnaderna för insamlingen men ersättningen för insamling på gemensamma platser kan även tillämpas på insamling vid upphämtningsplatser som inte är fastighetsnära.

I denna bilaga presenteras:

- Resultatet från genomförd enkätundersökning i den del som avser gemensamhetslösningar. Som en del av utvärderingen av ersättningen genomfördes en enkätundersökning som omfattade samtliga kommuner i Sverige. Totalt inkom svar som representerar ca 70 % av Sveriges kommuner.
- Förutsättningar för beräkningar av kostnader för insamling i gemensamhetslösningar för småhus
- Redovisning av förslag till tänkbar ersättning för hushåll i småhus anslutna till gemensamhetslösningar

De kostnader och ersättningar för insamling från gemensamhetslösningar som beräknas och redovisas i denna bilaga bygger på samma grundläggande principer som befintlig modell gällande vilka kostnader som ska inkluderas i beräkningarna, teknikneutralitet och kostnadseffektiv insamling.

En grundläggande princip är att ersättningen ska ligga på en nivå som i rimlig utsträckning täcker kommunernas kostnader, vilket även förutsätts gälla vid insamling från gemensamhetslösningar där kostnaderna för insamlingen ofta är lägre än vid hämtning vid varje fastighet. Kostnaderna vid insamling från en gemensamhetslösning bedöms inte vara beroende av om insamlingen per definition sker fastighetsnära, d.v.s. om de anslutna hushållen har upp till 400 m till insamlingsplatsen eller längre. Däremot skulle kostnaden för att hålla fast vid att insamlingen ska ske från varje fastighet för vissa fastigheter riskera att medföra högre kostnad än den ersättning som ges per fastighet. Därmed bedöms insamling från gemensamhetslösningar ofta mer vara kostnadseffektivt för producenterna än att kompensera för kostnader för insamling från fastigheter med mindre gynnsamma hämtningsförhållanden.

2 Orientering om insamling vid gemensamhetslösningar

2.1 Funktion och utformning

Gemensamhetslösningar för insamling från småhus är mycket vanligt förekommande – ca 88 % av kommunerna anger att de har någon form av gemensamhetslösningar. Vanligast är att vid dessa platser samla in både mat- och restavfall och förpackningsavfall men det är även vanligt att enbart samla in mat- och reststavfall. Det förekommer även att kommuner samlar in enbart förpackningsavfall vid gemensamhetslösningar och även om det i dagsläget ännu är mycket ovanligt indikerar fritextsvaren i enkätundersökningen att vissa kommuner avser att bygga ut insamlingen av enbart glas- och metallförpackningar via gemensamhetslösningar. Detta bedöms dock inte vara förenligt med kravet enligt Avfallsförordningen 3 kap. 36 § som innebär att mat- och restavfall och samtliga förpackningsfraktioner från småhus ska samlas in från en och samma plats.

Även om det är mycket vanligt att kommuner har gemensamhetslösningar för småhus är det inte så många hushåll som omfattas. Endast ca 8 % av småhusen (permanentboende och fritidsboende) i Sverige är anslutna till någon form av gemensamhetslösning. Andelen av småhusen som är anslutna till gemensamhetslösning är högst i kommungrupp A1 och lägst i kommungrupperna B5 och B6.

Tabell 1. Andel kommuner som har insamling vid gemensamhetslösningar från småhus (permanentboende och/eller fritidsboende) i någon utsträckning beroende på typ av avfallsslag. Källa: Resultat från enkätundersökning 2025.

Avfall som samlas in i gemensamhetslösning	Andel av kommuner
Mat- och restavfall och förpackningar	54 %
Mat- och restavfall	31 %
Förpackningar	3 %
Inga gemensamhetslösningar	12 %

Gemensamhetslösningarna för småhus kan vara lokaliserade både på landsbygd och i tätort. Det är förutsättningarna i kommunen som avgör var lösningarna är vanligast. Var gemensamhetslösningarna är lokaliserade är av betydelse för insamlingskostnaderna, eftersom prestationen (antal tömda kärl per dag) är lägre vid insamling på landsbygd än i tätort. I vissa kommuner är alla gemensamhetslösningar inom tätbebyggt område och i andra är de istället enbart lokaliserade på

landsbygd men i de flesta kommuner förekommer gemensamhetslösningar både i tätort och på landsbygd. Det finns en tydlig koppling mellan kommungrupp och var gemensamhetslösningarna är lokaliserade. I kommuner i kommungrupp A1, A2 och B3², är det generellt en mycket låg andel av småhusen med gemensamhetslösning som finns på landsbygd³. Den andra extremen är kommungrupp C9⁴ där en mycket stor andel av småhusen med gemensamhetslösning finns på landsbygd (median 90 %). I övriga kommungrupper är motsvarande siffra 35-65 %.

Insamlingen från gemensamhetslösningar för småhus sker vanligtvis med samma tekniska lösning som insamling från flerbostadshus, d.v.s. separata enfackskärl för respektive fraktion men även insamling i krantömda behållare eller sopsug förekommer. I takt med att FNI för småhus byggs ut kommer det sannolikt även bli vanligt att gemensamhetslösningar som har få anslutna hushåll erbjuds samma lösning som övriga småhus, t.ex. tvåfackskärl, istället för separata kärl.

En viktig skillnad mellan insamlingen från flerbostadshus och gemensamhetslösningar för småhus är att lösningen för småhus behöver dimensioneras för en större mängd avfall eftersom ett hushåll i småhus vanligtvis ger upphov till mer avfall jämfört med ett hushåll i flerbostadshus.

2.2 Kostnader

Kostnaden per hushåll i småhus för insamling av förpackningsavfall vid en gemensamhetslösning är vanligtvis lägre än vid en lösning som bygger på insamling vid varje fastighet. Hur mycket lägre kostnaden är beror på bl.a. körsträckorna vid insamling i aktuell bebyggelse, hur många hushåll som kan anslutas till gemensamhetslösningen och i vilken utsträckning insamlingen från gemensamhetslösningarna kan samordnas med annan insamling. Samordningsmöjligheterna avgörs i hög grad av vilka typer av behållare som används vid insamling från gemensamhetslösningar respektive vid fastigheten. Utöver kostnader för behållare och tömning tillkommer kostnader för mark⁵, städning, snöröjning och eventuell byggnad. Enligt grundläggande principer i ersättningsmodellen om fördelning av kostnader vid fastighetsnära insamling svarar fastighetsägaren (eller kommunen om det är kommunen som ansvarar för platsen) för kostnader för mark, städning, snöröjning och eventuell byggnad, som därmed inte ersätts av producentorganisationerna.

² Storstäder, pendlingskommun nära storstad samt större städer.

³ 0 %, 1 % respektive 18 % av småhusen med gemensamhetslösning i kommungrupp A1, A2 och B3 finns på landsbygd (median)

⁴ Landsbygdskommuner med besöksnäring

⁵ Inklusivt arrende, skötsel, iordningställande o dyl.

3 Schablonmässig beräkning av kostnader för insamling vid gemensamhetslösningar

3.1 Underlag

Utgångspunkten i beräkningarna för gemensamhetslösningar för småhus är de beräkningar som genomfördes för att ta fram den första ersättningsmodellen 2022⁶ (benämns fortsättningsvis ursprungsberäkningar). Ursprungsberäkningarna byggde på data från ett 50-tal exempelkommuner med olika förutsättningar. Detta underlag har bedömts fortfarande vara relevant.

Utöver ursprungsberäkningarna har även data från den enkätundersökning som genomfördes inför denna revidering av ersättningen använts, såsom exempelvis uppgifter om hur stor del av gemensamhetslösningarna som finns i tätort respektive på landsbygd.

3.2 Förutsättningar

Eftersom det finns olika anledningar för en kommun att samla in avfall från småhus vid gemensamhetslösningar, oavsett hushållens avstånd till behållarna, kommer vissa hushåll att ha kortare avstånd än de 400 m som anges i avfallsförordningens definition av FNI och vissa hushåll ha längre avstånd. Kostnaden för insamlingen påverkas dock inte av hur långt ett enskilt hushåll har till sin avfallslösning. Vid beräkning av ersättningen för hushåll med gemensamhetslösning tas därför ingen hänsyn till avståndet mellan fastighet och avfallsutrymmet eller insamlingsplatsen. Se även bilaga 8 om insamling av förpackningsavfall vid överenskomna eller beslutade upphämtningsplatser och temporära mottagningsplatser.

Hur många hushåll som är anslutna till en gemensamhetslösning är av betydelse för kostnaderna. Genomsnittligt antal anslutna hushåll per gemensamhetslösning för småhus har antagits vara samma som antalet hushåll per hämtställe i flerbostadshus inom respektive kommungrupp i ursprungsberäkningarna.

En grundläggande princip i ursprungsberäkningarna var att ersättningen skulle vara teknikneutral, d.v.s. inte ta hänsyn till typ av lösning. Denna princip har varit utgångspunkten även vid beräkning av kostnader och ersättning för gemensamhetslösningar för småhus. I beräkningarna har förutsatts att gemensamhetslösningarna baseras på insamling i separata enfackskärl, vilket är en vanlig förekommande teknisk lösning (se kapitel 2.1) för såväl småhus med gemensamhetslösning som flerbostadshus. I

⁶ Kostnadsberäkningar som genomfördes som en del i arbetet med framtagande av det förslag till ersättningsmodell som Avfall Sverige och Svenskt Producentansvar överlämnade till Naturvårdsverket våren 2022.

beräkningarna har antagits att kärlden töms med tvåfackade baklastande insamlingsfordon. Sammantaget är denna lösning också vanligtvis kostnadseffektiv, givet att insamlingen från gemensamhetslösningarna i hög grad kan samordnas med annan insamling. I beräkningarna förutsätts att samma fordon kan användas vid insamling från gemensamhetslösningar som vid annan insamling.

En annan viktig princip i ursprungsberäkningarna handlar om vilka kostnader som ska ersättas av producentorganisationerna. I ursprungsberäkningarna förutsattes att mark, städning, snöröjning och eventuell byggnad vid FNI inte skulle bekostas av producentorganisationerna. Vid insamling vid gemensamhetslösningar innebär denna princip att dessa delar av hanteringen bekostas av fastighetsägaren eller kommunen, beroende på hur gemensamhetslösningarna är organiserade.

3.3 Genomförande av beräkningar

Kostnaderna för insamling av förpackningar från småhus med gemensamhetslösningar har beräknats genom att kombinera ursprungsberäkningarna för insamling i flerbostadshus med beräkningarna för småhus, uppdelat per kommungrupp.

Följande justeringar har gjorts för att anpassa ursprungsberäkningen av kostnaden för insamling från flerbostadshus till gemensamhetslösningar för småhus:

- Kostnaderna har indexuppräknats⁷, se resultatet i Tabell 3 och Tabell 4.
- Kostnaden för insamling i gemensamhetslösningar för småhus har justerats för att ta hänsyn till att hushåll i småhus generellt både genererar mer avfall och sorterar bättre än hushåll i flerbostadshus⁸, se relationstal för insamlad mängd förpackningar per hushåll i småhus jämfört med flerbostadshus från ursprungsberäkningen på i Tabell 2.
- Kostnaden för insamling i gemensamhetslösningar för småhus skiljer sig från kostnaden för insamling i flerbostadshus genom att gemensamhetslösningar för småhus kan finnas både på landsbygd och i tätort⁹.

⁷ Avfallsindex har använts för att räkna upp kostnaden för insamling, kärll, administration och omlastning mellan 2022 och 2025.

⁸ Samma relation som för ökat kärllbehov för småhus jämfört med flerbostadshus har antagits för att spegla ökade kostnader vid insamling i småhus med gemensamhetslösningar. I ursprungsberäkningarna dimensionerades kärllvolym och hämtningsfrekvenser vid FNI för flerbostadshus baserat på Avfall Sveriges rekommendationer medan FNI för enskilda hushåll i småhus utformades utifrån att varje småhus skulle ha en uppsättning kärll.

⁹ I ursprungsberäkningen antogs att insamling från flerbostadshus uteslutande sker i tätort.

- Prestationen och därmed kostnaden för insamling i **tätort** antas vara densamma som för insamling från flerbostadshus.
- Prestationen för insamling på **landsbygd** är generellt lägre än i tätort, vilket innebär en högre kostnad. Kostnaden antas öka med en faktor som är den samma som relationen mellan de i ursprungsberäkningen använda prestationstalen vid insamling på landsbygd (småhus) och i tätort (flerbostadshus).
- Data från enkätundersökningen som genomfördes inom ramen för detta projekt har använts för att ge relationen för antalet småhus anslutna till gemensamhetslösningar på landsbygd och i tätort per kommungrupp, Tabell 2.

Tabell 2 Bebyggelse-/boendestruktur och relationstal för insamlade mängder och prestation i 50 exempelkommuner enligt ursprungsberäkningarna.

	A1	A2	B3	B4	B5	C6	C7	C8	C9
Andel småhus på landsbygd, %	0	10	18	61	60	50	60	65	90
Relation insamlad mängd förpackningar per hushåll i småhus/flerbostadshus¹	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Relation prestation tätort/landsbygd	1,5	1,4	1,6	1,8	1,6	1,6	1,6	2,8	2,3

Anm 1) I beräkningarna har den sammanlagda skillnaden mellan småhus och flerbostadshus avseende behovet av kärvolym per hushåll beräknats till ungefär 2,3, baserat på insamlad mängd från ett hushåll i småhus respektive flerbostadshus. Denna approximation har använts vid beräkningar avseende samtliga kommungrupper.

3.4 Resultat

I Tabell 3 och Tabell 4 nedan presenteras beräknade kostnader för insamling av förpackningsavfall från hushåll i småhus med gemensamhetslösningar, beroende på om det är permanentboende eller fritidsboende hushåll.

Tabell 3 Beräknade totala kostnader för insamling av förpackningsavfall från permanentboende hushåll i småhus med gemensamhetslösning, kr/hushåll och år

	A1	A2	B3	B4	B5	C6	C7	C8	C9
Administration	49	57	45	73	48	60	63	45	47
Kärl	146	139	136	147	151	146	149	221	220
Insamling	283	232	261	578	505	384	432	1041	1022
Omlastning	23	23	23	23	23	23	23	23	23
Summa	501	451	464	821	726	613	667	1329	1311

Tabell 4 Beräknade totala kostnader för insamling av förpackningsavfall från fritidsboende hushåll i småhus med gemensamhetslösning, kr/hushåll och år

	A1	A2	B3	B4	B5	C6	C7	C8	C9
Administration	49	57	45	73	48	60	63	45	47
Kärl	146	139	136	147	151	146	149	221	220
Insamling	133	122	119	204	200	170	214	571	536
Omlastning	5	6	4	4	5	5	5	5	6
Summa	333	325	304	428	404	382	431	841	809

4 Förslag till ersättning för insamling vid gemensamhetslösning

Beräkningen av ersättningen för insamling vid gemensamhetslösningar bygger på följande utgångspunkter:

- Den sammanlagda ersättningen ska motsvara beräknade kostnader men får högst uppgå till nuvarande ersättning för insamling från småhus.
- Den fasta ersättningen beräknas genom att från den sammanlagda kostnaden dra av beräknad sammanlagd rörlig ersättning per ton baserat på insamlad mängd förpackningar per hushåll, se formel nedan.

$$\text{Fast ersättn. per hushåll} = \text{Tot kostn. per hushåll} - \text{Tonersättn. per hushåll}$$

För insamling av förpackningar från småhus med gemensamhetslösning föreslås följande fast ersättning:

- Fast ersättning per hushåll och år enligt Tabell 5.
- Kommunen föreslås ha rätt till ersättning för sina kostnader för insamling från gemensamhetslösning oavsett om insamlingen per definition sker fastighetsnära (upp till 400 m till insamlingsplatsen) eller inte. Det bedöms inte vara möjligt att med en rimlig administration ta reda på och rapportera hur många hushåll som är anslutna till gemensamhetslösningar som definieras som fastighetsnära utifrån avståndet till insamlingsplatsen.
- Förslaget till ersättning för insamling från gemensamhetslösning har beräknats baserat på att lösningen fullt ut är en gemensamhetslösning, d.v.s. att de anslutna hushållen delar på både insamlingsplatsen och behållarna. I annat fall skulle både kostnaden för behållare och tömning öka och sannolikt närma sig kostnaden vid hämtning vid varje fastighet, vilket skulle motivera samma ersättning per hushåll som vid hämtning vid varje fastighet.

Tabell 5 Förslag till fast ersättning för insamling av förpackningsavfall från småhus med gemensamhetslösning, kr/hushåll och år

	A1	A2	B3	B4	B5	C6	C7	C8	C9
Permanentboende	355	305	318	674	579	467	520	1155	814
Fritidsboende	299	284	276	403	373	351	400	814	624

I kommungrupperna C8 och C9 medför höga kostnader till följd av en kombination av hög andel landsbygdsboende, hög insamlingskostnad på landsbygd och hög insamlingskostnad för flerbostadshus¹⁰ samma fasta ersättning per hushåll för småhus med gemensamhetslösning som för småhus enligt nuvarande ersättning.

Utöver föreslagen fast ersättning tillkommer beräknad sammanlagd rörlig ersättning per ton (tonersättning) enligt nuvarande ersättningsmodell baserat på insamlad mängd förpackningar per hushåll enligt Tabell 6.

¹⁰ Ersättningarna har beräknats genom att kombinera uppgifter om kostnader för insamling från småhus och flerbostadshus enligt nuvarande ersättningsmodell, vilket beskrivs i kapitel 3.3.

Tabell 6 Beräknad total tonersättning enligt nuvarande ersättningsmodell, kr/hushåll och år

	A1	A2	B3	B4	B5	C6	C7	C8	C9
Permanentboende	147	147	147	147	147	147	147	147	147
Fritidsboende	34	41	28	25	31	31	31	31	42

Kommentarer:

- Beräknad total tonersättning baseras på insamlade mängder förpackningar från småhus per hushåll och år enligt ursprungsberäkningarna.
- Beräknad total tonersättning för fritidsboende baseras på genomsnittlig hämtningssäsong (median) i respektive kommungrupp och antagen nyttjandegrad.

5 Konsekvenser

Den föreslagna ersättningen för insamling av förpackningar från småhus med gemensamhetslösning bedöms på ett mer träffsäkert sätt än nuvarande ersättning motsvara kostnaderna för insamlingen genom att den lägre kostnaden för kärl och insamling per hushåll i gemensamhetslösning har beaktats.

5.1 Konsekvenser för kommuner

Vilka konsekvenser förslaget ger för en kommun beror på hur många småhus som är anslutna till gemensamhetslösningar. Som konstaterats behöver insamlingen från gemensamhetslösningar kunna ske samordnat med annan insamling för att bli kostnadseffektiv.

Kommuner som samlar in förpackningar från hushåll som är anslutna till gemensamhetslösningar och som har fått, eller skulle ha fått, fast normalersättning för dessa hushåll kommer att få en reducerad ersättning.

Tabell 7 Beräknad total ersättning inklusive tonersättning för insamling av förpackningsavfall från småhus med gemensamhetslösning jämfört med nuvarande total ersättning för insamling av förpackningsavfall från småhus, %

	A1	A2	B3	B4	B5	C6	C7	C8	C9
Permanentboende	59	50	52	84	78	66	74	100	100
Fritidsboende	66	59	61	81	77	71	77	100	100

Förslaget till fast ersättning innebär att den totala ersättningen per hushåll i småhus med gemensamhetslösning sänks med upp till ca 50 % för permanentboende hushåll och upp till ca 40 % för fritidsboende hushåll.

För exempelvis en kommun med 5 000 hushåll i småhus i kommungrupp B4 med fullt utbyggd fastighetsnära insamling och 8 % av småhusen anslutna till gemensamhetslösning blir ersättningen ca 60 000 kr lägre per år än om samtliga hushåll i småhus hade haft enskild hämtning av förpackningsavfall. Samtidigt innebär förslaget till ersättning att även hushåll som har längre än 400 m till insamlingsplatsen är berättigade till ersättning.

Konsekvensen av att införa en ersättning för småhus med gemensamhetslösning blir även att administrationen ökar. Uppgifter om antalet småhus som är kopplade till en gemensamhetslösning finns inte alltid tillgängligt i kommunens register, vilket därmed innebär att kommuner kan behöva genomföra en inventering och/eller uppdatering av kundsystem.

5.2 Konsekvenser för producentorganisationer

Konsekvenserna för producentansvarsorganisationer och i förlängningen producenter skulle med en förändrad ersättning enligt förslaget sammantaget ge en ersättning för insamling av förpackningar från småhus som är ca 40 Mkr lägre per år på nationell nivå, jämfört med om samtliga småhus som kan förväntas komma att vara anslutna till gemensamhetslösningar¹¹ skulle ha ersatts med samma ersättning som övriga småhus.

5.3 Konsekvenser för Naturvårdsverket

För att säkerställa att rätt ersättning betalas ut för hushåll som är anslutna till gemensamhetslösningar behöver Naturvårdsverket ta fram vägledning om gemensamhetslösningar för insamling av förpackningsavfall, där det exempelvis är grundläggande att de anslutna hushållen delar på både insamlingsplatsen och behållarna, hur många hushåll som ska vara anslutna för att det ska räknas som en gemensamhetslösning samt att skillnaden mellan en gemensamhetslösning och en LIP definieras. Vägledningen behöver även innefatta hur kravet på att samtliga fraktioner (mat- och restavfall och förpackningar) från småhus ska samlas in på en och samma plats bör tillämpas.

Konsekvenserna för Naturvårdsverket blir även att uppgifter om antal hushåll i småhus som är anslutna till gemensamhetslösningar och

¹¹ Baserat på uppgifter om antal småhus som idag är anslutna till gemensamhetslösning enligt genomförd enkätundersökning. I beräkningen antas att samtliga gemensamhetslösningar kommer att innefatta förpackningsinsamling.

ytterligare en ersättning behöver administreras. Denna administration bedöms dock i sammanhanget vara av marginell betydelse.

Ytterligare en konsekvens blir att Naturvårdsverket behöver utveckla e-tjänsten där kommuner rapporterar in uppgifter om antal hushåll som är anslutna till gemensamhetslösningar.

5.4 Konsekvenser om inte alla hushåll anslutna till gemensamhetslösning behandlas lika

I den föreslagna ersättningen tas ingen hänsyn till om ett hushåll har närmare än 400 m till sin gemensamhetslösning eller längre. Anledningen till detta förhållningssätt är att kostnaderna är oberoende av avståndet till lösningen, se kapitel 3.2. Om ersättningen istället delades upp beroende av avstånd skulle konsekvensen bli att ersättningen inte kopplas till kostnader utan istället baserades på en godtycklig bedömning utifrån servicenivå.